

DECIZIA Nr.540 din 12 iulie 2016

referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.434 alin.(1) teza
întâi
din Codul de procedură penală

Publicată în Monitorul Oficial nr.841 din 24.10.2016

Valer Dorneanu	— președinte
Petre Lăzăroiu	— judecător
Mircea Ștefan Minea	— judecător
Daniel Marius Morar	— judecător
Puskás Valentin Zoltán	— judecător
Simona-Maya Teodoroiu	— judecător
Tudorel Toader	— judecător
Augustin Zegrean	— judecător
Oana Cristina Puică	— magistrat-asistent

1. Pe rol se află soluționarea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art.434 alin.(1) teza întâi din Codul de procedură penală, excepție ridicată de Adrian Penciu în Dosarul nr. 1.747/1/2015 al Înaltei Curți de Casație și Justiție — Secția penală și care formează obiectul Dosarului Curții Constituționale nr.1.140D/2015.

2. Dezbaterile au avut loc la data de 28 iunie 2016, cu participarea reprezentantului Ministerului Public, procuror Marinela Mincă, și au fost consemnate în încheierea de la acea dată, când Curtea, în temeiul art.57 și art.58 alin.(3) din Legea nr.47/1992, pentru o mai bună studiere a problemelor ce formează obiectul cauzei, a amânat pronunțarea la 5 iulie 2016. La această dată, constatând că nu sunt prezenți, potrivit art.58 alin.(1) teza întâi din Legea nr.47/1992, toți judecătorii care au participat la dezbateri, Curtea a amânat pronunțarea pentru 7 iulie și 12 iulie 2016.

CURTEA,

având în vedere actele și lucrările dosarului, reține următoarele:

3. Prin Încheierea nr.221 din 23 iunie 2015, pronunțată în Dosarul nr.1.747/1/2015, **Înalta Curte de Casație și Justiție — Secția penală a sesizat Curtea Constituțională cu excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.434 alin.(1) teza întâi din Codul de procedură penală.** Excepția a fost ridicată de Adrian Penciu în etapa verificării admisibilității în principiu a cererii de recurs în casație.

4. **În motivarea excepției de neconstituționalitate** autorul acesteia susține, în esență, că dispozițiile art.434 alin.(1) teza întâi din Codul de procedură penală, care limitează recursul în casație la deciziile pronunțate de curțile de apel ca instanțe de apel, încalcă prevederile constituționale ale art.16 referitor la egalitatea în drepturi și ale art.21 privind accesul liber la justiție și dreptul la un proces echitabil, precum și prevederile art.6 referitor la dreptul la un proces echitabil din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, întrucât nu vizează și deciziile pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție ca instanță de apel. Consideră că dispozițiile de lege criticate creează discriminare între inculpați în funcție de instanța care soluționează apelul — curte de apel sau Înalta Curte de Casație și Justiție — prin limitarea dreptului celor judecați în apel de instanța supremă de a beneficia de calea extraordinară de atac a recursului în casație.

5. **Înalta Curte de Casație și Justiție — Secția penală** apreciază că, raportat la jurisprudența constantă și neechivocă a Curții Constituționale în materia criticilor ce au vizat încălcarea — prin modul în care sunt reglementate căile de atac — a egalității în fața legii, a accesului liber la justiție și a dreptului la un proces echitabil, precum și a dreptului la un recurs efectiv, excepția de neconstituționalitate este neîntemeiată. În acest sens, arată că limitarea sferei hotărârilor împotriva cărora se poate exercita recursul în casație nu vine în contradicție cu dispozițiile constituționale și convenționale invocate de autorul excepției. Astfel, potrivit art.434 alin.(1) din Codul de procedură penală, pot fi atacate cu recurs în casație deciziile pronunțate

de curțile de apel, ca instanțe de apel, cu excepția deciziilor prin care s-a dispus rejudecarea cauzelor. În scopul de a răspunde cerințelor jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului și de a se conforma prevederilor Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale cu privire la asigurarea celerității procesului penal prin desfășurarea acestuia într-un termen rezonabil, legiuitorul român a reconfigurat sistemul căilor de atac, reducând numărul gradelor de jurisdicție. În acest context, noua legislație procesual penală prevede o singură cale de atac ordinară, și anume apelul, recursul devenind o cale extraordinară de atac — sub denumirea de „recurs în casație” —, ce poate fi exercitată doar în cazuri excepționale, anume prevăzute de lege, și numai pentru motive de nelegalitate, așa cum reiese și din expunerea de motive la proiectul noului Cod de procedură penală. Recursul în casație urmărește asigurarea unei practici unitare la nivelul întregii țări. Prin intermediul acestei căi extraordinare de atac — de competența Înaltei Curți de Casație și Justiție — este analizată conformitatea unor hotărâri definitive cu regulile de drept, prin raportare la cazurile de casare expres și limitativ prevăzute de lege. În Codul de procedură penală sunt prevăzute expres hotărârile ce pot fi atacate pe calea recursului în casație, precum și cele care nu sunt supuse acestei căi extraordinare de atac. Față de specificul acesteia, legea impune condiții stricte cu privire la termenul de declarare, la cuprinsul cererii de recurs în casație și la titularii căii de atac, în scopul asigurării unei rigori și discipline procesuale și al evitării introducerii, în mod abuziv, a unor recursuri care nu se încadrează în motivele prevăzute de lege. Cazurile în care se poate exercita recursul în casație vizează exclusiv legalitatea hotărârii, iar nu chestiuni de fapt, putând constitui temei al casării hotărârii doar dacă nu au fost invocate pe calea apelului sau în cursul judecării apelului ori dacă, deși au fost invocate, au fost respinse sau instanța a omis să se pronunțe asupra lor. De asemenea, este limitată și sfera titularilor căii de atac și a motivelor de recurs în casație doar la anumite aspecte de nelegalitate, urmărindu-se crearea unui cadru corespunzător pentru ca instanța supremă să își îndeplinească rolul în interpretarea și aplicarea unitară a legii. Recursul în casație vizează, așadar, exclusiv legalitatea hotărârilor definitive. Necesitatea ca hotărârile penale definitive, dar contrare legii, să fie îndreptate trebuie însă conciliată cu autoritatea de lucru judecat, respectiv cu siguranța și stabilitatea circuitului juridic. Astfel, siguranța raporturilor juridice reglementate prin hotărâri judecătorești definitive impune, cu privire la exercitarea unei căi de atac, atât o limitare în timp, în ceea ce privește termenul de declarare, cât și din perspectiva interesului procesual — sub aspectul persoanelor care pot formula respectiva cale de atac — și a cazurilor ce pot fi invocate. Constatarea neconstituționalității unui text de lege pentru considerente ce țin de încălcarea egalității în fața legii, a accesului liber la justiție, a actelor internaționale la care România este parte, a dreptului la un proces echitabil și a dreptului la un recurs efectiv ar presupune fie că părților nu li se recunoaște un grad de jurisdicție în condițiile impuse de tratatele internaționale, fie că, pentru persoane aflate în aceeași situație, se prevăd condiții diferite de declarare și examinare a căii de atac, fie că textele invocate limitează dreptul la apărare.

6. Cu privire la respectarea egalității în drepturi, instanța de judecată arată că aceasta nu înseamnă *eo ipso* aplicarea aceluiași regim juridic unor situații care, prin specificul lor, sunt diferite. Principiul egalității nu presupune uniformitate, ci stabilește ca la situații egale să corespundă un tratament egal, iar pentru situații diferite să existe un tratament diferit. Altfel spus, principiul egalității nu se opune ca o lege să stabilească reguli diferite pentru persoane care se află în situații diferite. Liberul acces la justiție, consacrat de art.21 din Constituție, semnifică faptul că orice persoană poate sesiza instanțele judecătorești în cazul în care consideră că drepturile, libertățile sau interesele sale legitime au fost încălcate, iar nu faptul că acest acces nu poate fi supus niciunei condiționări, competența de a stabili regulile de desfășurare a procesului în fața instanțelor judecătorești revenind legiuitorului. Pentru ca dreptul de acces la o instanță să fie respectat, trebuie ca instanța în fața căreia este adusă cauza să se bucure de jurisdicție deplină, adică instanța trebuie să fie competentă să analizeze atât aspectele de fapt, cât și pe cele de drept ale cauzei. Arată că, prin Hotărârea din 10 mai 2001, pronunțată în Cauza *Z și alții împotriva Marii Britanii*, paragraful 93, Curtea de la Strasbourg a statuat faptul că dreptul la un proces echitabil nu este un drept absolut, acesta putând fi supus unor restricții legitime. Dispozițiile art.434 alin.(1) teza întâi din Codul de procedură penală sunt, așadar, în acord cu prevederile care reglementează dreptul la un proces echitabil, cuprinse în art.21 alin.(3) din Constituție, respectiv în art.6 paragraful 1 din Convenție, întrucât recursul în casație se poate exercita numai în anumite cazuri, strict și limitativ prevăzute de legiuitor, având în vedere caracterul acestuia de cale extraordinară de atac, și nu împiedică părțile interesate de a apela la instanțele judecătorești, de a fi apărate, de a promova căile de atac ordinare prevăzute de lege și de a se prevala de garanțiile procesuale care condiționează dreptul la un proces echitabil. Mai arată că, în urma exercitării căii de atac a apelului, cauza a fost — integral și sub toate aspectele de legalitate și temeinicie — examinată de o instanță de control judiciar, la un grad de jurisdicție superior. În ceea ce privește dreptul la un recurs efectiv, instanța reține că acest drept specific garantat de Convenție recunoaște oricărei persoane — ale cărei drepturi sau libertăți recunoscute de Convenție au fost încălcate — dreptul de a se adresa unei instanțe naționale care să se pronunțe cu privire la această încălcare, însă dreptul la un recurs efectiv nu se confundă cu dreptul de a

exercita o cale de atac. Prin dispozițiile art.434 alin.(1) teza întâi din Codul de procedură penală, legiuitorul nu a intenționat să îngrădească accesul liber la justiție și nici dreptul la un recurs efectiv, fiind vorba de o cale de atac ce poate fi exercitată numai împotriva unor hotărâri definitive, după parcurgerea etapei judecătorești în primă instanță și în apel.

7. Potrivit art.30 alin.(1) din Legea nr.47/1992, încheierea de sesizare a fost comunicată președinților celor două Camere ale Parlamentului, Guvernului și Avocatului Poporului, pentru a-și exprima punctele de vedere asupra excepției de neconstituționalitate.

8. **Guvernul** consideră că excepția de neconstituționalitate este, în principal, inadmisibilă, întrucât autorul excepției nu critică art.434 alin.(1) teza întâi din Codul de procedură penală pentru ceea ce conține, ci pentru ceea ce nu conține, respectiv solicită extinderea cazurilor în care se poate declara recurs în casație, urmărind, practic, o completare a textului. În subsidiar, opinează că excepția este neîntemeiată. Legiuitorul infraconstituțional, când a reglementat recursul în casație, a avut în vedere atât nevoia de a îndrepta hotărârile definitive care sunt nelegale, cât și necesitatea de a asigura stabilitatea circuitului juridic. De aceea, s-a impus o limitare a cazurilor care pot constitui temei pentru declararea unui recurs în casație, cât și a sferei persoanelor care pot invoca aceste cazuri, din perspectiva interesului procesual. Dispozițiile de lege criticate sunt în acord cu prevederile art.21 din Constituție și ale art.6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, câtă vreme acestea nu împiedică părțile interesate să apeleze la o instanță de judecată care să se bucure de jurisdicție deplină — adică să analizeze cauza de atât în ceea ce privește aspectele de fapt, cât și cele de drept — și nici nu limitează dreptul acestora de a fi apărate, de a promova căile ordinare de atac prevăzute de lege și în condițiile prevăzute de aceasta, putând să se prevaleze de toate garanțiile specifice unui proces echitabil. Potrivit art.129 din Constituție, părțile interesate și Ministerul Public pot exercita căile de atac împotriva hotărârilor judecătorești în condițiile legii, motiv pentru care dispozițiile art. 434 alin.(1) teza întâi din Codul de procedură penală, potrivit cărora pot fi atacate cu recurs în casație numai anumite decizii judecătorești, sunt conforme cu prevederile constituționale și convenționale invocate de autorul excepției. În jurisprudența Curții Constituționale s-a reținut că accesul liber la justiție nu înseamnă accesul la toate structurile judecătorești și la toate gradele de jurisdicție. Acest drept poate fi supus unor condiționări de fond și formă, iar existența uneia ori a mai multor căi de atac nu este impusă, pentru toate cazurile, nici de Constituție și nici de vreun tratat internațional la care România este parte (Decizia Curții Constituționale nr.506 din 5 decembrie 2013, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.55 din 22 ianuarie 2014). Dispozițiile de lege criticate se aplică în mod egal tuturor persoanelor aflate în ipoteza normei juridice, fără privilegii sau discriminări, fiind conforme cu prevederile art. 16 din Constituție.

9. **Avocatul Poporului** consideră că excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.434 alin.(1) teza întâi din Codul de procedură penală este inadmisibilă. În acest sens arată că autorul excepției se referă la situația în care apelul a fost judecat de Înalta Curte de Casație și Justiție, caz în care, conform dispozițiilor de lege criticate, decizia pronunțată nu poate fi atacată cu recurs în casație. În vederea deslușirii acestei critici este necesară examinarea dispozițiilor procedurale privind competența materială. Astfel, observă că art.40 alin.(2) din Codul de procedură penală reglementează în competența Înaltei Curți și judecarea apelurilor împotriva hotărârilor penale pronunțate în primă instanță de curțile de apel, de curțile militare de apel și de Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție. Ca urmare, deși Înalta Curte se pronunță și ca instanță de apel, art.434 alin.(1) din Codul de procedură penală nu prevede posibilitatea atacării cu recurs în casație a deciziilor instanței supreme. Includerea în norma criticată a hotărârilor pronunțate de instanța supremă, ca instanță de apel, reprezintă o modificare a soluției legislative în sensul extinderii cazurilor în care se poate formula recurs în casație. Or, acceptarea unei asemenea critici ar echivala cu transformarea instanței de contencios constituțional într-un legislator pozitiv, ceea ce ar contraveni art.61 din Constituție, potrivit căruia „Parlamentul este [...] *unica autoritate legiuitoare a țării*”, fiind, în același timp, în contradicție și cu dispozițiile art.2 alin.(3) din Legea nr. 47/1992, conform cărora „*Curtea Constituțională se pronunță numai asupra constituționalității actelor cu privire la care a fost sesizată, fără a putea modifica sau completa prevederile supuse controlului*”. În subsidiar, referitor la critica de neconstituționalitate raportată la prevederile art.16 alin.(1) din Constituție, consideră că aceasta este neîntemeiată, întrucât dispozițiile de lege supuse controlului de constituționalitate se aplică în mod egal tuturor celor aflați în situația prevăzută în ipoteza normei, fără nicio discriminare pe considerente arbitrare. Cât privește pretinsa încălcare a art.21 din Constituție și a art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precizează că accesul liber la justiție presupune accesul la mijloacele procedurale prin care justiția se înlăptuiește, fără să însemne, însă, că el trebuie asigurat la toate căile de atac. Recursul în casație este o cale extraordinară de atac care se poate exercita în condițiile expres stabilite de lege.

10. **Președinții celor două Camere ale Parlamentului** nu au comunicat punctele lor de vedere asupra excepției de neconstituționalitate.

CURTEA,

examinând încheierea de sesizare, punctele de vedere ale Guvernului și Avocatului Poporului, raportul întocmit de judecătorul-raportor, susținerile autorului excepției, concluziile procurorului, dispozițiile de lege criticate raportate la prevederile Constituției, precum și Legea nr.47/1992, reține următoarele:

11. Curtea Constituțională a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor art.146 lit.d) din Constituție, precum și ale art.1 alin.(2), ale art.2, 3, 10 și 29 din Legea nr.47/1992, să soluționeze excepția de neconstituționalitate.

12. Obiectul excepției de neconstituționalitate îl constituie dispozițiile art.434 alin.(1) teza întâi din Codul de procedură penală, având următorul cuprins: „*Pot fi atacate cu recurs în casație deciziile pronunțate de curțile de apel, ca instanțe de apel, [...]*”.

13. În susținerea neconstituționalității acestor dispoziții de lege, autorul excepției invocă încălcarea prevederilor constituționale ale art.16 referitor la egalitatea în drepturi și ale art.21 privind accesul liber la justiție și dreptul la un proces echitabil, precum și a prevederilor art.6 referitor la dreptul la un proces echitabil din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

14. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea constată că dispozițiile art.434 alin.(1) din Codul de procedură penală au mai fost supuse controlului de constituționalitate prin raportare la prevederile art.16 și ale art.21 din Constituție, respectiv ale art.6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, invocate și în prezenta cauză. Astfel, prin Decizia nr.330 din 24 mai 2016*), republicată în Monitorul Oficial al României la data pronunțării prezentei decizii, Curtea, cu unanimitate de voturi, a respins, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 434 alin.(1) din Codul de procedură penală, criticate pe motiv că nu permit exercitarea recursului în casație împotriva deciziilor pronunțate de tribunal în soluționarea căii de atac a apelului. Cu prilejul menționat, Curtea a reținut că, în viziunea noului Cod de procedură penală, tribunalul nu mai judecă calea de atac a apelului, motiv pentru care dispozițiile art.434 alin.(1) din Codul de procedură penală nu contravin prevederilor constituționale și convenționale invocate (paragraful 22).

15. Curtea observă însă că, în prezenta cauză, dispozițiile art.434 alin.(1) teza întâi din Codul de procedură penală sunt criticate din perspectiva creării unei discriminări între inculpați în funcție de instanța care soluționează calea de atac a apelului — curte de apel sau Înalta Curte de Casație și Justiție —, întrucât cei judecați în apel de instanța supremă nu beneficiază de calea extraordinară de atac a recursului în casație. Curtea constată că această critică este întemeiată, dispozițiile art.434 alin.(1) teza întâi din Codul de procedură penală aducând atingere principiilor consacrate de art.16 și art.21 din Constituție privind egalitatea în drepturi, accesul liber la justiție și dreptul la un proces echitabil, în condițiile în care art.40 alin.(2) din Codul de procedură penală prevede în competența Înaltei Curți de Casație și Justiție judecarea apelurilor împotriva hotărârilor penale pronunțate în primă instanță de curțile de apel, de curțile militare de apel și de Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție. Astfel, faptul că dispozițiile de lege criticate exclud posibilitatea atacării cu recurs în casație a deciziilor pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție ca instanță de apel, decizii prin care s-a soluționat fondul cauzelor, este de natură să înfrângă egalitatea în drepturi între cetățeni în ceea ce privește recunoașterea dreptului fundamental de acces liber la justiție, în componenta sa referitoare la dreptul la un proces echitabil.

16. Curtea constată că în reglementarea anterioară, începând cu Codul de procedură penală din 1936, recursul a constituit o cale de atac ordinară, și nu extraordinară, determinând verificarea legalității și temeiniciei hotărârii atacate, pentru o serie de motive expres prevăzute de lege. În noua reglementare însă recursul în casație a devenit o cale extraordinară de atac, de anulare, dată în competența exclusivă a Înaltei Curți de Casație și Justiție. Noul Cod de procedură penală a revenit la sistemul clasic al dublului grad de jurisdicție, constând în fond și apel, astfel că în recurs nu se rejudecă litigiul, respectiv fondul cauzei, ci se apreciază dacă hotărârea dată corespunde sau nu legii. Recursul în casație reprezintă, așadar, un mijloc de a repara ilegalitățile și nu are drept obiect rezolvarea unei cauze penale, ci sancționarea hotărârilor necorespunzătoare, cu scopul de a asigura respectarea legii, recursul având și un rol subsidiar în uniformizarea jurisprudenței. Întrucât recursul în casație nu are ca finalitate remedierea unei greșite aprecieri a faptelor și a unei inexacte sau insuficiente stabiliri a adevărului printr-o urmărire penală incompletă sau o cercetare judecătorească nesatisfăcătoare, instanța de casare nu judecă procesul propriu-zis, ci judecă exclusiv dacă hotărârea atacată este corespunzătoare din punct de vedere al dreptului, adică dacă aceasta este conformă cu regulile de drept aplicabile.

17. Astfel, spre deosebire de contestația în anulare, care vizează îndreptarea erorilor de procedură, sau de revizuire, cale de atac care urmărește îndreptarea erorilor de judecată, recursul în casație are ca scop

*) Decizia Curții Constituționale nr.330 din 24 mai 2016 a fost publicată ulterior în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.572 din 28 iulie 2016.

verificarea conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile. Motivele de recurs, potrivit noii reglementări, se limitează la cele prevăzute de art.438 alin.(1) din Codul de procedură penală, și anume: nerespectarea dispozițiilor privind competența după materie sau după calitatea persoanei, atunci când judecata a fost efectuată de o instanță inferioară celei legal competente; condamnarea inculpatului pentru o faptă care nu este prevăzută de legea penală; încetarea în mod greșit a procesului penal; lipsa constatării sau constatarea greșită a grațierii pedepsei aplicate inculpatului și aplicarea de pedepse în alte limite decât cele prevăzute de lege. Cu excepția primului caz de casare — necompetența instanței —, care se referă la încălcarea unor norme de procedură, celelalte motive de recurs au în vedere încălcarea legii penale, unele având implicații și în soluționarea acțiunii civile.

18. Referitor la persoanele care pot formula cerere de recurs în casație, Curtea reține că, potrivit art.436 alin.(1) lit.a)—c) din Codul de procedură penală, titularii acestei căi extraordinare de atac sunt: procurorul, inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente. Procurorul poate declara recurs în casație atât cu privire la latura penală, cât și cu privire la latura civilă a cauzei. Inculpatul poate formula cerere de recurs în casație atât în ceea ce privește latura penală, cât și în ceea ce privește latura civilă, dar numai împotriva hotărârilor prin care s-a dispus condamnarea, renunțarea la aplicarea pedepsei sau amânarea aplicării pedepsei ori încetarea procesului penal, ceea ce înseamnă că, în cazul în care s-a pronunțat o hotărâre de achitare, inculpatul nu poate declara recurs cu privire la temeiul achitării, acest aspect neîncadrându-se, de altfel, în niciunul dintre cazurile în care se poate face recurs în casație, prevăzute de art.438 alin.(1) din Codul de procedură penală. În fine, partea civilă și partea responsabilă civilmente pot formula cerere de recurs în casație în ceea ce privește latura civilă, iar referitor la latura penală, numai în măsura în care soluția din această latură a influențat soluția în latura civilă.

19. În ceea ce privește obiectul recursului în casație, Curtea reține că, acesta fiind o cale de atac extraordinară, pot fi atacate numai hotărâri penale definitive. Dispozițiile art.434 alin.(1) teza a doua din Codul de procedură penală exceptează de la recursul în casație deciziile pronunțate de curțile de apel — ca instanțe de apel — prin care s-a dispus rejudecarea cauzelor, ceea ce înseamnă că pot fi atacate cu recurs în casație numai hotărâri definitive prin care s-a soluționat fondul cauzelor. Curtea mai observă că, potrivit soluțiilor de la judecata recursului în casație prevăzute de art.448 din Codul de procedură penală, Înalta Curte de Casație și Justiție, admitând recursul în casație, casează hotărârea atacată și, după caz, în funcție de motivul invocat, desființează și hotărârea primei instanțe, dacă se constată aceleași încălcări de lege ca în decizia recurată, sau poate dispune rejudecarea de către instanța competentă material sau după calitatea persoanei, fiind evident că, și în această din urmă situație, sentința dată cu încălcarea normelor privind competența după materie sau după calitatea persoanei este desființată în recurs.

20. Așadar, pe calea recursului în casație se asigură verificarea legalității unor hotărâri penale definitive — prin raportare la cazurile de casare expres și limitativ prevăzute de lege — ca garanție a respectării principiului legalității consacrat de art.1 alin.(5) din Constituție. Scopul recursului în casație fiind acela de a îndrepta erorile de drept comise la judecarea apelului, Curtea constată că excluderea căii extraordinare de atac a recursului în casație împotriva deciziilor pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție ca instanță de apel, decizii prin care s-a soluționat fondul cauzelor, creează discriminare atât pentru inculpat, cât și pentru celelalte părți — partea civilă și partea responsabilă civilmente — față de părțile din cauzele penale soluționate de curțile de apel ca instanțe de apel. Astfel, deși se găsesc în situații similare, părțile beneficiază de un tratament juridic diferit în funcție de instanța care soluționează apelul, ceea ce contravine prevederilor art.16 din Constituție, în condițiile în care tratamentul discriminatoriu nu-și găsește nicio justificare obiectivă și rezonabilă. Evident, nu intră în discuție deciziile pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție, ca instanță de apel, prin care aceasta a dispus rejudecarea cauzelor, prin atare decizii nefiind soluționat fondul litigiilor.

21. Sub aspectul asigurării egalității cetățenilor în exercitarea drepturilor lor procesuale, inclusiv a căilor de atac, Curtea a statuat în jurisprudența sa că, în instituirea regulilor de acces al justițiabililor la aceste drepturi, legiuitorul este ținut de respectarea principiului egalității cetățenilor în fața legii. Prin urmare, instituirea unor reguli speciale în ceea ce privește căile de atac nu este contrară acestui principiu atât timp cât ele asigură egalitatea juridică a cetățenilor în utilizarea lor. Principiul egalității în fața legii presupune instituirea unui tratament egal pentru situații care, în funcție de scopul urmărit, nu sunt diferite. El nu exclude, ci, dimpotrivă, presupune soluții diferite pentru situații diferite. În consecință, un tratament diferit nu poate fi doar expresia aprecierii exclusive a legiuitorului, ci trebuie să se justifice rațional, în respectul principiului egalității cetățenilor în fața legii și a autorităților publice (Decizia Plenului Curții Constituționale nr.1 din 8 februarie 1994, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.69 din 16 martie 1994). Totodată, Curtea a statuat că art.16 din Constituție vizează egalitatea în drepturi între cetățeni în ceea ce privește recunoașterea în favoarea acestora a unor drepturi și libertăți fundamentale, nu și identitatea de tratament juridic asupra aplicării unor măsuri, indiferent de natura lor (Decizia nr.53 din 19 februarie 2002, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.224 din 3 aprilie 2002, Decizia nr.1.615 din 20 decembrie 2011,

publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.99 din 8 februarie 2012, și Decizia nr.323 din 30 aprilie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.467 din 29 iunie 2015). Or, din perspectiva interesului de a cere și obține îndreptarea erorilor de drept comise la soluționarea apelului, inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente dintr-o cauză soluționată în apel de Înalta Curte de Casație și Justiție se află într-o situație similară cu părțile din procesele penale soluționate de curțile de apel, ca instanțe de apel, sub aspectul recunoașterii liberului acces la justiție, în componenta sa referitoare la dreptul la un proces echitabil. Astfel fiind, tratamentul juridic diferențiat care rezultă din dispozițiile de lege criticate este nejustificat și conduce la o discriminare.

22. Așa cum a statuat Curtea în jurisprudența sa, liberul acces la justiție presupune accesul la mijloacele procedurale prin care justiția se desfășurează. Este adevărat că regulile de desfășurare a procesului în fața instanțelor judecătorești sunt de competența exclusivă a legiuitorului, așa cum rezultă din prevederile art.126 alin.(2) din Constituție — potrivit căruia „*Competența instanțelor judecătorești și procedura de judecată sunt prevăzute numai prin lege*” — și din cele ale art.129 din Legea fundamentală, în conformitate cu care „*Împotriva hotărârilor judecătorești, părțile interesate și Ministerul Public pot exercita căile de atac, în condițiile legii*”. Curtea reține, astfel, că principiul liberului acces la justiție presupune posibilitatea neîngrădită a celor interesați de a utiliza aceste proceduri, în formele și în modalitățile instituite de lege, însă cu respectarea regulii consacrate de art.21 alin.(2) din Constituție, potrivit căreia nicio lege nu poate îngredi accesul la justiție, ceea ce semnifică faptul că legiuitorul nu poate exclude de la exercițiul drepturilor procesuale pe care le-a instituit nicio categorie sau grup social (Decizia Plenului Curții Constituționale nr.1 din 8 februarie 1994, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.69 din 16 martie 1994.).

23. Mai mult, pornind de la scopul recursului în casație — acela de a asigura posibilitatea îndreptării erorilor de drept comise la soluționarea apelului, prin raportare la cazurile de casare expres și limitativ prevăzute de lege — și de la rolul procurorului în cadrul procesului penal în calitate de titular al dreptului de a formula cerere de recurs în casație, Curtea constată că exigențele dreptului la un proces echitabil impun asigurarea verificării pe calea recursului în casație — și la inițiativa procurorului în calitate de titular al acestei căi extraordinare de atac — a legalității deciziilor pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție ca instanță de apel, cu excepția deciziilor prin care s-a dispus rejudecarea cauzelor.

24. Având în vedere cele mai sus arătate, Curtea constată că dispozițiile art.434 alin.(1) teza întâi din Codul de procedură penală, care exclud deciziile pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție ca instanță de apel — decizii prin care s-a soluționat fondul cauzelor — de la exercitarea controlului judiciar prin intermediul căii extraordinare de atac a recursului în casație, încalcă prevederile constituționale ale art.16 referitor la egalitatea în drepturi și ale art.21 privind accesul liber la justiție și dreptul la un proces echitabil. În cazul în care legea — norma de procedură penală și/sau norma de drept penal substanțial — este încălcată, trebuie să se asigure atât procurorului, cât și părții interesate posibilitatea de a cere și obține restabilirea legalității prin casarea hotărârii nelegale. Or, dispozițiile de lege criticate nu asigură existența remediului pentru cazul încălcării legii și creează un vid de reglementare în ceea ce privește desființarea deciziilor nelegale pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție ca instanță de apel — decizii prin care s-a soluționat fondul cauzelor —, lipsind, pe de o parte, procurorul de pârghiile necesare exercitării rolului său specific în cadrul procesului penal, iar, pe de altă parte, părțile de posibilitatea apărării drepturilor, a libertăților și a intereselor lor legitime.

25. Pentru considerentele expuse, în temeiul art.146 lit.d) și al art.147 alin.(4) din Constituție, precum și al art.1—3, al art.11 alin.(1) lit.A.d) și al art.29 din Legea nr.47/1992, cu majoritate de voturi,

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

În numele legii

DECIDE:

Admite excepția de neconstituționalitate ridicată de Adrian Penciu în Dosarul nr.1.747/1/2015 al Înaltei Curți de Casație și Justiție — Secția penală și constată că soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art.434 alin.(1) teza întâi din Codul de procedură penală, care exclude atacarea cu recurs în casație a deciziilor pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție, ca instanță de apel, este neconstituțională.

Definitivă și general obligatorie.

Decizia se comunică celor două Camere ale Parlamentului, Guvernului și Înaltei Curți de Casație și Justiție — Secția penală și se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Pronunțată în ședința din data de 12 iulie 2016.